

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Муретян Валерій Іванович

На правах рукопису

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНОГО РЕФОРМУВАННЯ
ЕКОНОМІКИ ОБОРОННОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Спеціальність 08.02.03
Управління, планування
та державне регулювання
економіки

Автореферат

дисертації на здобуття
наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ - 1994

00756526 (V)

Дисертація

Робота виконана на кафедрі економіки і організації промислового виробництва Одеського державного економічного університету.

- Науковий керівник - доктор економічних наук, професор
ОСІПОВ ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ
- Офіційні опоненти - Член-кореспондент Національної академії наук України, доктор економічних наук, професор
ПІРОЖНОВ СЕРГІЙ ІВАНОВИЧ
- кандидат економічних наук, доцент
ЗАДОРОЖНИЙ ВЛАДИСЛАВ ФЕДОРОВИЧ

Провідна організація: Інститут економіки Національної академії наук України.

Захист дисертації відбудеться 8 вересня 1994р. о 14-00 на засіданні спеціалізованої Вченої Ради К.01.53.05 при Київському державному економічному університеті за адресою: 252057 м.Київ, пр.Перемоги, 54/1, ауд.214.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського державного економічного університету.

Автореферат розіслано

24 грудня 1994 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.Й.Хорунжий

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

Розпад Радянського Союзу, утворення суверенної України, об'єктивна і суб'єктивна наявність її геополітичного положення, ліквідації причин суперництва і конфронтації, що були притаманні політиці колишнього СРСР, потребують нового підходу до вирішення проблем національної безпеки. При цьому національна безпека держави має розглядатись не тільки як можливість відбиття агресії, оборони території і ведення війни, але і як суспільна безпека, що містить такі поняття, як: знання небезпек, здатність оцінити загрозу і її можливі наслідки, що ведуть до дестабілізації внутрішнього стану в Україні.

Воєнно-політичні умови в Європі та у світі, складна економічна ситуація в Україні потребують науково обгрунтованого визначення ролі та місця Збройних сил у системі забезпечення національної безпеки держави. Якщо оцінити зовнішні загрози, зумовлені локалізаціями і діями інших держав, а також загрози, що пов'язані з тими внутрішніми чинниками, які можуть зазнавати впливу з боку позицій та дій іноземних держав, види загроз, які є на сьогоднішній день, такі:

- територіальні;
- економічні;
- загрози сепаратизму у зв'язку з національними питаннями;
- такі, що пов'язані зі становищем української меншості в інших державах;
- на ґрунті релігійних відносин;
- воєнні;
- екологічні;
- міжнародного тероризму і наркобізнесу тощо.

Саме задля недопущення таких випадків переростання потенційних воєнних загроз у реальні воєнні загрози з боку як окремих держав, так і їх коаліцій, Україна, подібно до всіх інших держав, повинна мати свої Збройні сили і забезпечувати їхній військово-промисловий комплекс.

Для того, щоб правильно закласти основи побудови наших Збройних сил, їхнього оборонного комплексу, слід враховувати сучасні реалії воєнних і воєнно-політичних доктрин розвинутих країн світу.

Військово-словий підхід у формуванні зовнішньої політики

багатьох країн є пріоритетним, незважаючи на політичні домовленості і на те, що зникло протистояння двох блоків - Варшавського і НАТО.

На сьогоднішній день існує багато стратегічних військових концепцій, починаючи з концепцій застосування ядерної зброї і закінчуючи концепціями повітряно-наземних операцій, при яких вогневі удари можуть завдаватись як тактичною авіацією, так і найновішими неядерними системами високоточних розвідувально-ударних комплексів, реактивними системами залпового вогню, крилатими ракетами при їх спорядженні касетною головною частиною, що за факторами ураження близькі до тактичної ядерної зброї. Великого розповсюдження набули такі види озброєнь як лазерне, пучкове, кінетичне.

З огляду на вищесказане зрозуміло, що державі необхідно постійно здійснювати сучасні наукові розробки, виробництво і закупівлю за кордоном новітніх видів озброєння, техніки і технологій.

Виходячи з сучасної зовнішньополітичної ситуації, Україна може гарантувати свою національну безпеку шляхом приєднання до загальноєвропейської системи колективної безпеки, зміцнення відносин з державами СНД, а також створюючи власну надійну систему воєнної безпеки. Але оскільки Україна поки що не інтегрована у європейські політико-економічні структури, на даному етапі у справі гарантування своєї безпеки можна покладатись лише на власні Збройні сили - гарант миру, незалежності і територіальної цілісності України.

Поняття "Оборонний комплекс". Звернувшись до довідкових джерел, визначимо, що "комплекс - це сукупність об'єктів, що становлять єдине ціле".

Оборонний комплекс складається із матеріальних і духовних елементів і є сукупність потенціалів військового, економічного, морально-політичного, наукового. Він знаходиться у прямій залежності від способу виробництва, рівня економічного, соціально-політичного, науково-технічного розвитку країни. Виробничі сили і виробничі відносини зумовлюють матеріальні і духовні можливості, необхідні для успішного вирішення військових задач.

Виробничі сили складають всю сукупність технічних засобів для забезпечення відповідного рівня бойової могутності й осна-

лення військ, випуску або закупівлі необхідної кількості бойової техніки і зброї, боєприпасів, спорядження, продовольства і т.п. Виробничі відносини вирішальним чином впливають на використання матеріальних ресурсів країни, якщо йдеться про відбиття агресії, ведення воєнних дій по захисту суверенітету держави, вони мають вплив на якісний стан особового складу. Чим вищі економічні можливості держави, економічний потенціал, тим вища обороноздатність держави. Розвиток оборонного комплексу значною мірою залежить від розвитку науки, яка впливає на всі сторони військової справи, на зміцнення і розвиток Збройних сил.

Основною складовою частиною оборонного комплексу України є її Збройні сили. Їхня здатність забезпечувати інтереси держави визначається кількісним і якісним станом сил, рівнем їхньої бойової підготовки, боєздатності, технічного оснащення, моральної і психологічної підготовки. Наступними складовими частинами оборонного комплексу є військові формування: Національна гвардія, Прикордонні війська, військкомати, штаби цивільної оборони. До важливих складових ОК належить Міністерство машинобудування військово-промислового комплексу^{МВПК} і конерсії, підприємства якого забезпечують Збройні сили і військові формування військово-промисловою продукцією відповідно до потреб забезпечення оборони держави. Окрему складову частину оборонного комплексу становлять військові НД і КР.

Метою дисертаційної роботи є дослідження питань реформування економічної структури оборонного комплексу України в умовах перехідного періоду. У роботі поставлено такі завдання:

- визначення нових підходів у дослідженні проблеми національної безпеки держави з врахуванням воєнно-політичних умов у Європі та у світі;
- визначення ролі та місця оборонного комплексу в економіці країни;
- дослідження процесу економічної кризи та шляхів її подолання, в тому числі з врахуванням економічного потенціалу ОК;
- розробка пропозицій по структурному реформуванню оборонного комплексу на макро- та мікроекономічному рівнях;
- дослідження питань фінансового забезпечення військової витрати та формування військового бюджету, акцентуючи

- позабюджетні джерела фінансування;
- розробка пропозицій по ефективному використанню ресурсів, зосереджених в оборонному комплексі для забезпечення живучості комплексу, а також для економічного зростання країни.

Об'єктом дисертаційного дослідження виступає оборонний комплекс України.

Предметом дослідження є трансформація організаційних структур оборонного комплексу в ринкову економіку, а саме: організаційно-економічні відносини у сфері оборонного комплексу; структурні елементи господарського механізму оборонного комплексу; система фінансування оборонного комплексу.

Теоретичною основою дисертаційного дослідження є наукові розробки питань військової економіки теорії ринку та перехідного періоду до ринкової економіки, а також використано теоретичні розробки класиків економічної теорії, досягнення світової економічної думки вітчизняних та зарубіжних авторів.

Методологічна основа дослідження: 1/ теорія економічних систем; 2/ теорія економічних відносин; 3/ кейнсіанська теорія макроекономічного регулювання.

Дисертаційні дослідження проводились на базі нормативних та методичних матеріалів: Міністерства економіки України; Міністерства фінансів України; Міністерства статистики України; Національного банку України; Законів та постанов Верховної Ради України; Указів та розпоряджень Президента; Кабінету Міністрів України, а також з використанням вітчизняної та зарубіжної літератури.

Інформаційною базою дослідження послужили статистичні дані, фінансові та економічні звіти, матеріали аналізів - підприємств та об'єднань військового комплексу.

Науковою новизною дисертаційної роботи є:

- розроблена модель трансформації організаційних структур та підприємств оборонного комплексу в ринкову економіку;

- сконструйовано та обгрунтовано механізм управління підприємствами галузей оборонного комплексу в умовах перехідного періоду;
- розкрито роль та значення економічного потенціалу у сфері оборонного комплексу України як одного із головних чинників економічного зростання;
- обгрунтовано концепцію конверсії військової економіки в Україні;
- розроблено пропозиції щодо фінансових джерел для військової економіки в Україні;
- розроблено пропозиції щодо фінансових джерел для військової економіки та механізму ефективного використання коштів у цій сфері.

Практичне значення дисертаційної роботи дисертаційної роботи полягає в тому, що найважливіші пропозиції та висновки можуть бути використані в розробці програми економічної реформи в ОК України, а також у структурній перебудові військової економіки, при формуванні військових витрат та військового бюджету, при розробці планів та цільових програм подальшого розвитку оборонної промисловості держави, а також для забезпечення факторів зростання інтенсифікації виробництва галузей народногосподарського комплексу.

Апробація роботи. Основні положення та висновки видрукувані інформаційними засобами у 8 /восьми/ публікаціях загальним обсягом п'ять друкованих аркушів. Ряд положень і висновків даної роботи було виголошено її автором у доповіді на Міжнародній конференції /21-26 червня 1993 р., м.Штутгарт, ФРН/, яку проводив Штаб командування Збройних сил НАТО в Європі; Перша конференція по військовій інженерній науці держав Центральної і Східної Європи, а також США/ та на міністерських наукових конференціях.

Розробки дисертації впроваджені на цілому ряді підприємств та об'єднань у галузі військового будівництва.

Це такі як:

І. Методика визначення кошторисної вартості будівництва в умовах ринкових відносин.

2. Впровадження нової структури управління підприємствами та організаціями ГУВБ в умовах перехідного періоду.

3. Методика аналізу та прогнозування фінансово-економічного стану підприємств ГУВБ.

4. Впровадження інвестиційної програми по одержанню грошових позабюджетних коштів на будівництво житла для військово-службовців та членів їхніх сімей.

5. Впровадження нової системи управління підприємствами на перехідний період та нових форм господарювання, орієнтованих на функціонування в умовах змішаної економіки /планової та ринкової/.

6. Обґрунтовано і створено фінансову систему по стабілізації фінансового стану підприємств будівельно-квартирного комплексу МО України.

Особливості проблеми, основна мета і завдання дослідження визначили логіку і структуру дисертаційної роботи. Вона складається з вступу, п'яти глав, висновків, списку використаної літератури, 6 таблиць, 26 графіків, 2 схем, 4 додатків.

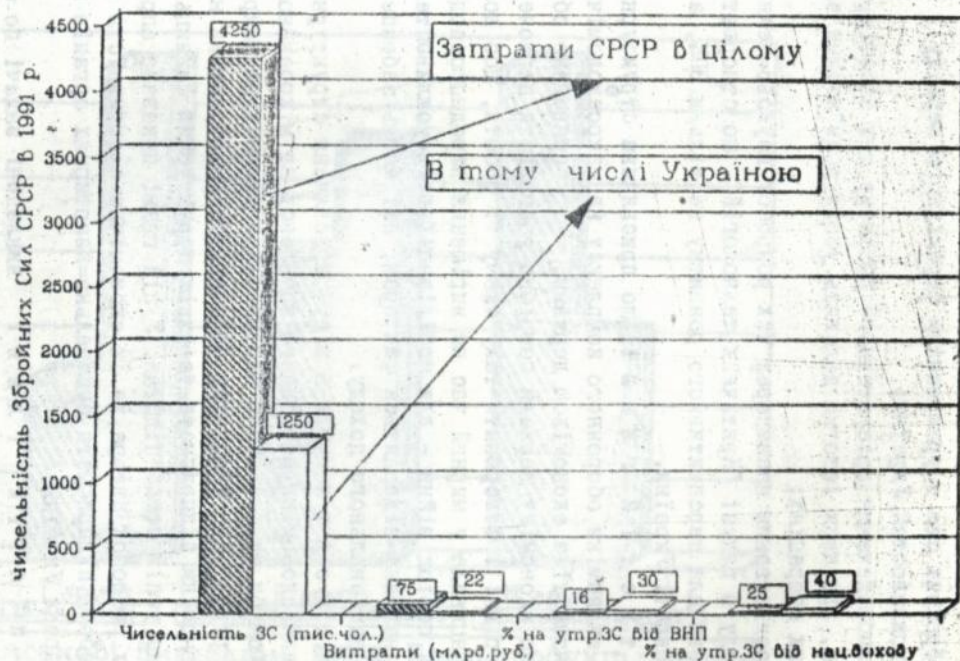
II. ЗМІСТ РОБОТИ.

У вступі обґрунтовано актуальність і вибір теми, дається визначення, що таке оборонний комплекс, що є предметом, метою, завданням, об'єктом та методологією дослідження, викладена наукова новизна, практична вагомість, апробація.

Перша глава дисертаційної роботи присвячена економічним аспектам розбудови та функціонування оборонного комплексу України. Головний акцент поставлено на тому, що в оборонному комплексі зосереджений величезний економічний, матеріальний та науковий потенціал. Так, за даними на початок 1991 року дов. графік I.1/ на його утримання використовувалось 30 % ВНП України, тому в дисертаційній роботі пропонується привести в рух потоки вказаних потенціалів у інтересах як самого оборонного комплексу, так і економіки держави.

У другій главі викладені аспекти військово-технічної політики та їх наслідки для економіки. В цьому розділі розглядаються питання та підходи по створенню ефективної системи осна-

Утримання Україною Збройних Сил СРСР в 1991 році

щевня Збройних сил з урахуванням перехідного періоду і економічних можливостей України:

— забезпечення пріоритетного розвитку тих засобів, збройної боротьби, від яких істотно залежить успіх розв'язання завдань у бойових операціях;

— асигнування насамперед тих розробок науково-технічного потенціалу в галузі "Критичних технологій", що створять сприятливі умови для перспективного розвитку не тільки ВПК, а й усієї промисловості України.

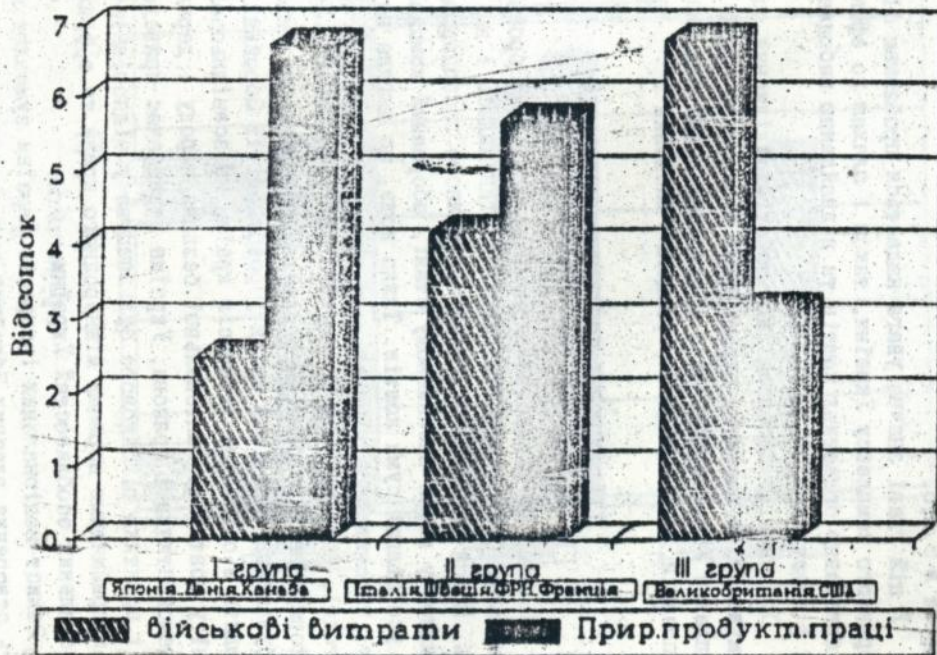
У третій главі, що присвячена структурному реформуванню економіки оборонного комплексу на макроекономічному рівні в контексті з економікою держави, приведено обґрунтування, що економіку держави потрібно розглядати першочергово на макрорівні і створювати таку схему її роботи, щоб вона ефективно працювала у мирний час на вирішення народногосподарчих задач, а у період війни — для мобілізації всіх можливостей країни. Велике значення відводиться факторам, які мають забезпечувати приріст національного доходу.

Четверта глава присвячена структурному реформуванню економіки оборонного комплексу на мікроекономічному рівні. Хоч би як досконало вирідувались процеси на макроекономічному рівні, але якщо вони не знайдуть відображення на рівні мікроекономіки підприємств та їхніх структурних одиниць, сподіватись на успіх немає підстав. У цій главі показана апробація наукових розробок автора та їх економічна ефективність на прикладі роботи підприємств будівельно-квартирних органів Міністерства оборони України.

У п'ятій главі викладені задачі по фінансовому забезпеченню військових витрат та формуванню військового бюджету. В даній главі дається визначення груп військових витрат — прямих, побічних, прихованих. У даній главі приводиться аналіз частки військових витрат у ВВП і їх вплив на темпи зростання продуктивності праці серед розвинутих країн світу. Із проведеного аналізу випливає закономірність, що в тих групах країн, де частка військових витрат більша, темпи зростання продуктивності праці нижчі. Див. графік № 2.

Велика частка військових витрат також негативно впливає на приріст ВВП і середньої частки накопичування, у ВВП, що відобра-

ВПЛИВ ЧАСТКИ ВІЙСЬКОВИХ ВИТРАТ В ВНП НА ПРИРІСТ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ

жено на графіку № 3.

У вказаній главі наводиться порівняльний аналіз співвідношення чисельності особового складу Збройних сил до населення, території, військового бюджету до суміжних держав. Див. графіки № 3,4,5.

У цій главі значна увага надається проблемам фінансування оборонного комплексу України, також і шляхам по ефективному використанню бюджетних коштів та віднайденню небюджетних джерел фінансування.

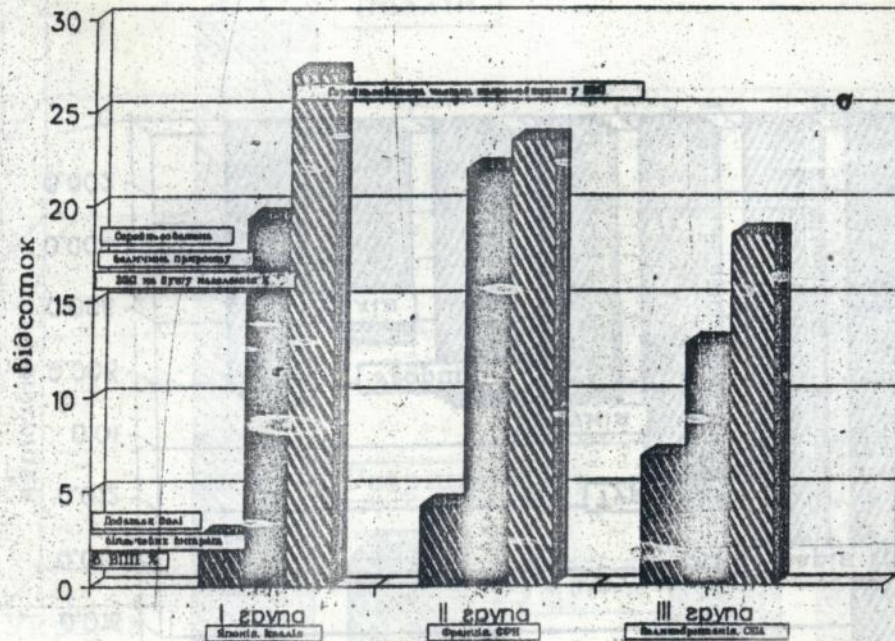
Проведені у дисертаційній роботі дослідження особливостей формування та розвитку економічних відносин у сфері оборонного комплексу України дозволило сформуванню цілий ряд висновків і пропозицій, які наведені у розділі "Висновки".

III. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ

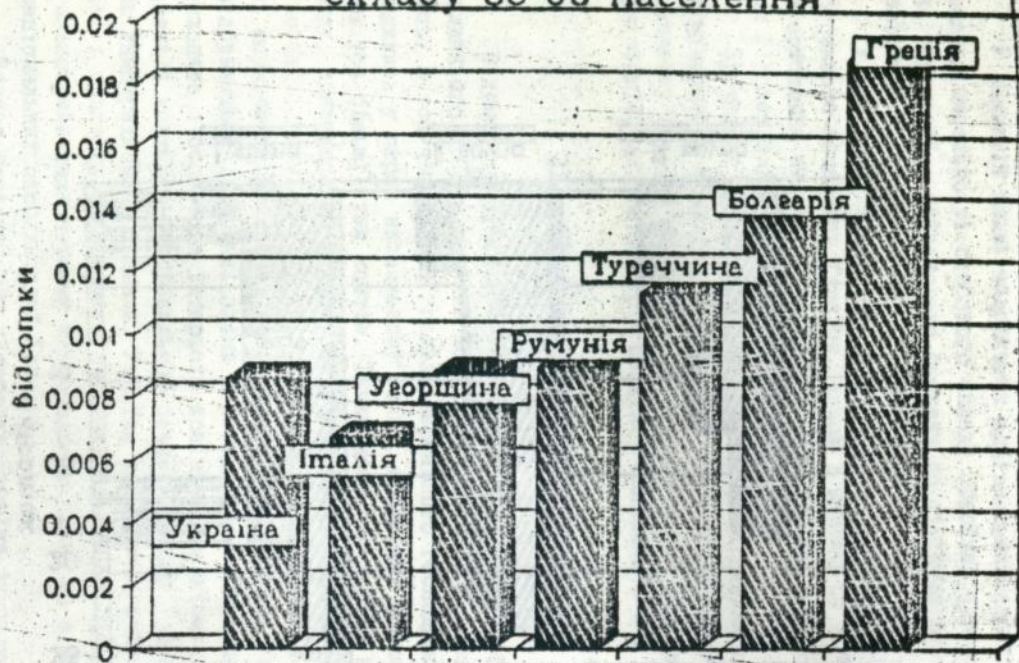
Відомо, що фінансово-економічні проблеми Збройних сил колишнього СРСР у широких колах не піднімалися і не розглядалися. В той час як інші галузі державного господарювання знаходилися у вкрай виснаженому стані, оборонний комплекс поглинав усе більші суми коштів. Тяжка ноша, що лягала на плечі народу, пояснювалась гіпотетичною воєнною загрозою з боку НАТО. Сьогодні, коли замість колишнього Союзу утворилися нові державні формування, зокрема, проголосила незалежність Україна, відбуваються і корінні зміни у розбудові її Збройних сил, що виходять з особливих інтересів країни на зовнішньополітичній арені у контексті національної безпеки народу і держави. Як демократична і правова, Україна передбачає приведення теорії і практики військового будівництва у відповідність із загальноприйнятими нормами міжнародного права та з врахуванням національних особливостей України.

Захист національних інтересів України зумовляє необхідність створення власних Збройних сил, здатних гарантувати воєнну безпеку та ефективну оборону у певному обсязі, захищати інтереси України в умовах виникнення нових воєнних напруж, протидіяти можливому зовнішньому тискові як політич-

ВПЛИВ ЧАСТКИ ВІЙСЬК. ВИТРАТ НА ПРИРІСТ ВВП І СЕРЕДНЬОЇ ЧАСТКИ НАКОПІЧ. У ВВП

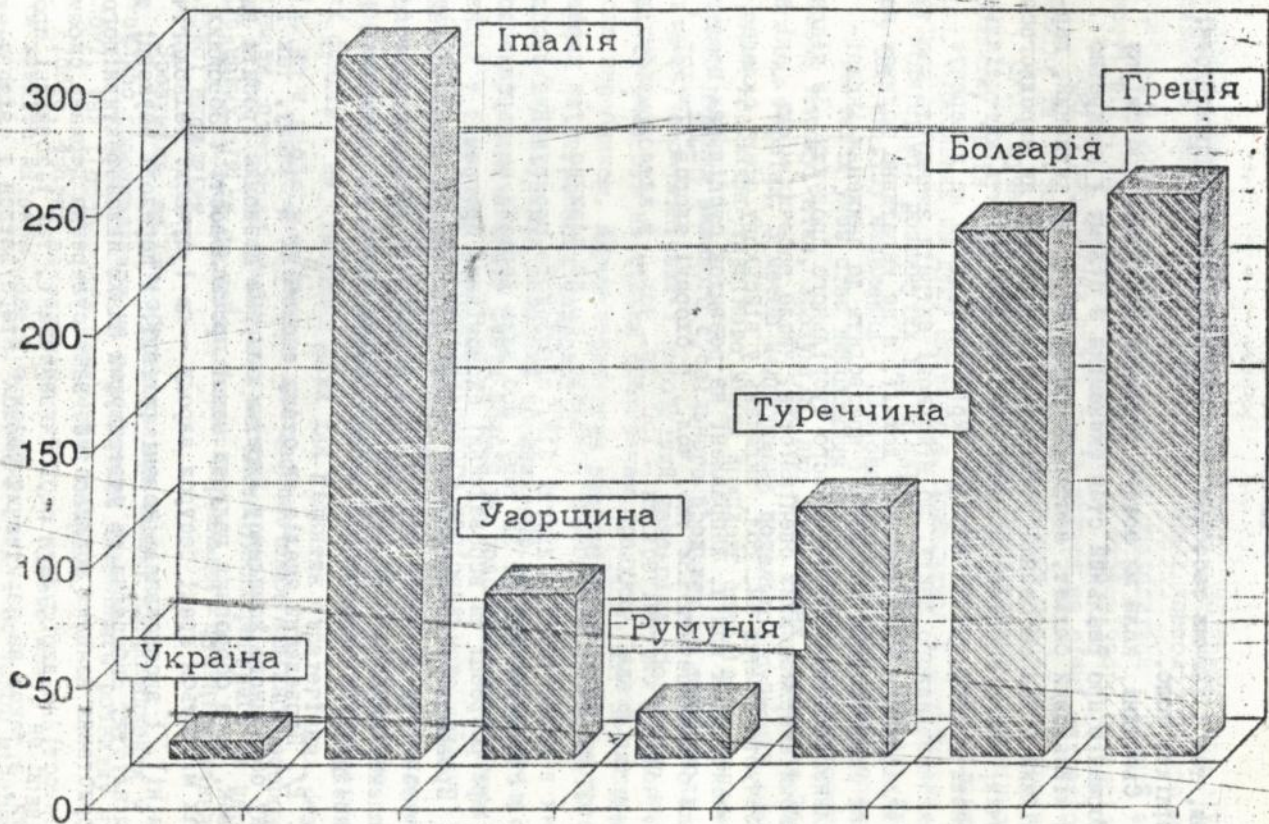

Співвідношення чисельності особового складу ЗС до населення

ВІСІМ І СЕБЕДІПРОІ ДУСІКН НУКОНУ А ВІСІ
ВІВНЕ ДУСІКН ВІНСРК ВМІСІ НУ СЕНІСІ

Співвідношення військового бюджету до чисельності населення

доларів США на особу

ними, так і іншими засобами, усувати провокаційні прикордонні конфлікти тощо.

Сьогодні, коли ми можемо отримати достатньо достовірну інформацію про реальний стан економіки в цілому і конкретно про військовий бюджет, необхідно боротися за об'єктивний, гармонійний і збалансований розвиток всіх галузей, як народногосподарчих, так і оборонного комплексу, що забезпечить життєдіяльності держави і добробут її народу. Окрім того, ніхто не заперечує загальновизнаного факту, що військові витрати зменшують капітальні вкладення в національному доході, а це негативно впливає на темпи економічного розвитку і призводить до зниження індивідуального споживання загального суспільного продукту. За підрахунками американських спеціалістів, число робочих місць, які забезпечують 1 млрд. ам. дол. вкладень у військову сферу складає 35 тисяч. Ці ж кошти, направлені на розвиток суспільних послуг, могли б забезпечити 132 тис. чол., в охороні здоров'я - 131 тис. чол., у системі освіти - 150 тис. чол., у житловому будівництві - 142 тис. чол.

У дисертаційній роботі показано, що не повинно бути перегину як в одні, так і в другий бік, однобокого трактування проблеми, і ставиться акцент на тому, щоб наша держава не терпіла збитків при розробці та впровадженні економічних програм.

Проведене в дисертаційній роботі дослідження особливостей формування та розвитку економічних відносин у сфері оборонного комплексу України дозволило сформулювати такий ряд висновків і пропозицій.

1/. Проведений аналіз як стану економіки в цілому, так і стану оборонного комплексу України зокрема дозволяє зробити висновок, що в оборонних галузях нашої промисловості і Збройних силах містяться кращі ресурси народу - це і сучасні технологічні лінії, і висококваліфіковані фахівці, і передові науковці та спеціалісти. Вибираючи та утверджуючи шляхи якнайефективнішого використання наявних можливостей, наша суверенна держава спроможна самостійно вирішувати свої як внутрішні, так і зовнішні проблеми, а також на паритетних умовах інтегруватися у світову економічну систему.

2/. Першопричини важких фінансово-економічних проблем обо-

ронного комплексу треба шукати не в тому, що немає його військового бюджету, - його немає, бо нема і консолідованого в достатньому обсязі. Оборонний комплекс знаходиться у прямій залежності від стану економіки держави, її економічного потенціалу.

Тому першопричини спаду треба шукати на рівні макроекономіки та системи управління господарським механізмом країни.

3/. В сучасних умовах основними показниками економічного розвитку країн є валовий національний продукт і національний дохід, вироблений на душу населення. Доводиться констатувати, що, на відміну від розвинутих країн світу, в Україні замість приросту ВВП на душу населення і національного доходу маємо спад.

За таких умов стає неможливим забезпечення прожиткового мінімуму народу, отже, зрозуміло, яка доля чекає утримання Збройних сил України. З метою недопущення подальшої руйнації економіки країни необхідно терміново вжити комплекс заходів по припиненні темпів падіння валового суспільного продукту, в тому числі залучити науково-технічний і виробничий потенціал оборонного комплексу, щоб він був не тільки споживачем продукту, але й активним його виробником. Ядром перебудови економіки на рівні ресурсозберігачих та наукоємних технологій.

4/. Наступними заходами по зниженню загальних обсягів суспільного виробництва мають стати заходи по подоланню негативних тенденцій у структурі використовуваного національного доходу.

Тут основним фактором є питома вага фонду нагромадження у ВВП. Сьогодні ситуація така, що майже все те, що ми виробляємо, ми ж і споживаємо, не забезпечуючи просте і розширене відтворення основних фондів і не створюючи бази для підняття стратегічних резервів, що є необхідною умовою для забезпечення надійної оборони держави, створення необхідних мобілізаційних резервів на період військових дій та по забезпеченню нормального функціонування військової економіки.

Зрозуміло, що, не збалансувавши частку нагромадження у ВВП, неможливо розраховувати на перспективи державного розвитку як в цілому, так і оборонного комплексу, зокрема.

Тобто, частка накопичення у ВВП, з одного боку, не повинна бути занадто високою, але і в жодному разі - не такою мізерною, яку ми маємо сьогодні. Для того, щоб вона була збалансована, в

першу чергу, необхідно, щоб вона була керована, а сьогодні ці процеси відпущено на самоплив.

Однак в цивілізованих країнах держава не стоїть осторонь цих процесів, а бере активну участь в ефективному управлінні, спираючись на досконалу законодавчу базу і раціональні економічні підйоми. На таблиці 7.1. приведений аналіз частки державних витрат у валовому внутрішньому продукті. З даного аналізу ми бачимо, що середні показники по семи країнах світу, по країнах європейського співтовариства, по країнах Організації економічного співробітництва і розвитку /ОЕСР/ в динаміці своїй зростають, тому Україна не може і не повинна бути винятком у цьому процесі.

5/. Одним з найголовніших факторів, що потребує перелочергові уваги, є продуктивність праці. Проведений порівняльний аналіз відношення частки військових витрат у ВНП до динаміки продуктивності праці у провідних країнах світу показує пряму залежність: у тих країнах, де частка військових витрат у ВНП нижча, тим вищий приріст продуктивності праці. Тобто, успіх може бути забезпечений тільки при всезростаючих темпах продуктивності праці.

У дисертаційній роботі проведений аналіз і показані шляхи ефективного функціонування підприємств оборонного комплексу, які своєю працею можуть допомогти економіці України стабілізуватися, а надалі активно підтримувати її. Прийняття відповідних рішень та підписання міждержавних угод по військово-технічному співробітництву і налагодженню систем взаєморозрахунків дасть можливість валютного надходження в нашу економіку. Слід особливо наголосити на тому, що не потрібно поспішати з реалізацією діючої сьогодні програми конверсії, про яку дуже турбується США і яка, до речі, може привести до безробіття і мільн висококваліфікованих спеціалістів. А головне полягає в тому, що Україна вже не зможе досягти того високого рівня в цих галузях, які будуть зруйновані цією конверсією. На підтвердження цієї думки хочу навести такий приклад. Всі розвинуті країни світу, і найперше США, пріоритетним напрямком ставлять воєнний експорт, який включає в себе продаж озброєння, обладнання для його експлуатації, запасні частини і документацію різних предметів забезпечення військ, надання послуг по утриманню воєнної техніки, навчання військового персоналу, а також військове будівництво.

Таблиця 7.1.

Частка державних видатків
у внутрішньому валовому продукті

Країни	1960	1970	1980	1990	1991	1992	1993
США	28,8	32,7	35,0	36,1	36,2	36,7	36,8
Японія	19,0	19,3	32,4	31,5	31,7	32,0	31,9
ФРН	35,6	38,6	48,3	46,0	49,1	50,0	49,0
Франція	37,0	38,9	46,4	49,9	50,2	50,3	50,4
Великобританія	34,2	39,2	46,4	39,8	39,8	41,3	41,5
Італія	30,5	34,2	46,1	53,0	53,5	53,5	53,8
Канада	30,0	35,7	41,0	44,8	46,1	46,0	46,0
Середні показники по семи провідних країнах	30,1	32,8	39,3	43,1	43,8	44,1	45,2
По країнах Європей- ського співтовариства /ЄС/	34,2	38,2	47,8	49,0	48,9	49,0	48,5
По країнах Організа- ції економічного співробітництва й роз- витку /ОЕСР/	29,6	32,7	40,2	43,2	41,1	43,1	43,9

Контролюючи експорт озброєння, адміністрація США, наприклад, стимулює його розширення, намагаючись одержати максимальні і економічні і політичні вигоди, використовує його як додатковий засіб підвищення мобілізаційної готовності військово-промислової бази. Нам також слід шукати і впроваджувати перспективні напрямки економічної конверсії, які при відносно невеликих інвестиціях давали б максимальний ефект для економіки нашої країни.

6/. Слід чітко визначити, чи правильно сьогодні поставлено задачу про те, що завдяки конверсії ринок швидко наповниться товарами народного господарства. Чи є саме це запорукою виведення економіки з кризового стану? Ні, таке поверхове рішення не усуне кардинальних проблем. А втім, задля отримання максимального ефекту ці процеси держава повинна регулювати. Сьогодні у держави вільних коштів не вистачає, тож переорієнтування потрібно здійснювати у тому виробництві, яке не пов'язане з додатковими витратами.

На таблиці 7.2 приведені показники найбільших держав - продавців зброї. За п'ять років - з 1987 по 1991-й - СРСР реалізував зброї на 64,1 млрд дол. США. Ефективно підходячи до цієї проблеми, Україна змогла б заробляти 1 млрд. дол. США, яких вистачало б на покриття боргу за енергоресурси. Нам необхідно детально вивчати міжнародний військовий ринок, проводити маркетингові дослідження, а також на цій основі будувати реальні прогнози, своєчасно вживати ті заходи, які нададуть Україні можливість самостійно вирішувати проблеми, пов'язані з виходом із кризового стану та здійсненням науково-технічної революції. Адже якщо є попит на напу військову техніку та інші види послуг, то не слід цю технологію швидко і необдуманно переорієнтувати на цивільну продукцію.

На мою думку, досвід США із зазначених вище питань слід було б впровадити на нашому оборонному експорті.

7/. У дисертаційному матеріалі проведено аналіз роботи господарсько-виробничих підприємств оборонного комплексу, який показав наявність відповідних резервів по забезпеченню і зростанню продуктивності праці. Для її зростання слід здійснити наукову організацію праці, концентрувати ресурсів на пріоритетних напрямках, ефективно спланувати роботу як оборонного, так і народногосподарного комплексів.

8/. На шляху проведення економічної реформи у Збройних силах

НАЙБІЛЬШІ ДЕРЖАВИ - ПРОДАВЦІ ЗБРОЇ у 1987-1991 роках

Таблиця 7.2

Держава	Об'єм продажу по роках, млн. дол. /у цінах 1990 р./					
	1987	1988	1989	1990	1991	1987-1991
СРСР	17745	15115	14887	9663	3930	61340
США	13691	11867	11969	11234	11195	59956
ФРАНЦІЯ	3232	2374	2861	1950	804	11221
ВЕЛИКОБРИТАНІЯ	2171	1690	2661	1575	999	9096
КИТАЙ	2917	1930	929	954	11127	7857
ФРН	784	1309	780	1226	2015	6114
ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА	954	927	715	669	-	3265
ІТАЛІЯ	599	732	225	149	172	1877
ГОЛАНДІЯ	317	631	459	142	208	1757
БРАЗИЛІЯ	666	507	288	165	2	1628
ШВЕЦІЯ	474	585	302	103	59	1523
ІЗРАЇЛЬ	408	155	382	108	119	1172
ІСПАНІЯ	169	231	602	80	47	1129
ЮГОСЛАВІЯ	3	4	-	60	661	728
ЄГИПЕТ	234	227	78	42	5	586
Інші держави	1423	1033	1090	884	771	5201
ВСЬОГО:	45767	39317	38228	29004	22114	174450

За даними Стокгольмського інституту проблем миру

Україні стоїть і таке важливе і недостатньо вивчене питання як чисельність наших військ. Актуальність цього питання полягає не в кількісному вираженні, а в якісному стані армії, її боєздатності. Здійснивши аналіз економічного стану держави і її оборонного комплексу, доходимо висновку, що у теперішніх умовах найефективнішою системою є система самозабезпечення оборонного комплексу, тобто, створення такої системи, яка б у процесі своєї виробничої та іншої діяльності могла б створити безперервний грошовий потік, який постійно забезпечувався б тією частиною грошових коштів бюджету, які не зміг задовольнити державний бюджет.

Якщо держава знаходиться у скрутному стані, - а що це саме так, сумніву немає, - її Збройні сили, як і весь оборонний комплекс виступають гарантом суверенітету, незалежності і майбуття народу України, то необхідно, щоб у такій кризовий час військовою реформу оборонного комплексу забезпечив сам оборонний комплекс. При вирішенні цих питань потрібен зважений, продуманий підхід, послідовне виконання дієвих заходів. Але ці процеси мають бути керовані, задля чого необхідно створити економічну Раду, головне завдання якої полягатиме у негайному припиненні розграбування державного майна, що є на обліку в управлінні Міністерства оборони України та Міністерства машинобудування оборонного комплексу і конверсії України. Робота має бути налагоджена таким чином, щоб не допустити відтоку грошових коштів до комерційних структур, забезпечити додаткові надходження до військового бюджету, а також створити механізми ефективного використання бюджетних коштів.

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

Основні положення дисертації
викладено в таких роботах:

1. Мунтіян В.І. Чи потрібен державі корпус військових інженерів.
// Народна армія. 1993р.
2. Мунтіян В.І. Принципи управління державним сектором народного господарства в умовах політики роздержавлення та приватизації.
// СВВБУ.- Київ, 1993р.
3. Мунтіян В.І. Роздержавлення та приватизація: роль державних органів управління в їх здійсненні у період переходу до ринкової економіки.
// Державний інформаційний бюлетень "Про приватизацію".-1993р.- №3.
4. Мунтіян В.І. Приватизація та економічна ефективність виробництва.
// Державний інформаційний бюлетень "Про приватизацію".-1993р.- №9/10.
5. Мунтіян В.І. Першочергові заходи по виведенню України з економічної кризи.
// Розбудова держави. -1993р.- №11.
6. Мунтіян В.І. Експеримент потребує підготовки.
// Розбудова держави. -1994р.- №11.
7. Мунтіян В.І. Економіці потрібен перехідний період.
// Урядовий кур'єр.-1994р.- №61.
8. Мунтіян В.І. Перспектива оборонного комплексу України.
// Розбудова держави.-1994р.- №3.

458144

Ав 30.558
АВ 30.558

Нідп. до друку 14.06.94   Формат 80x84/15
Напір друку. N3 Спосіб друку офсетний. Умовн. друк. арк. 17
Умовн. фарбо-відб. 119 Обл.-вид. арк. 60
Тираж 100 Зам. N 3-1802

Фірма "Терра"
270021, Одеса, Богатого, 6